

**Rvperti Ab-||batis Tvitiensis, Svmmi Disertissi=||miq[ue]
Theologi, sacris du[n]taxat literis omnia probantis, in XII.
prophetas mino-||res, Commentariorum Libri XXXII**

Rupert <von Deutz>

[Köln], M. D. XXVII.

VD16 B 3835

Ca. XIII. Et congregabo omnes gentes ad Hierusalem in prelium. [et] capietur ciuitas, [et] vastabuntur domus, [et] mulieres violabuntur, [et] egredietur media pars ciuitatis in captiuitatem, [et] ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71859](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71859)

- Roma. 3. Dominus exercituum deus pater mihi proprio filio suo non pepercit, sed pro uobis omnibus tradidit me. Et dixit: Framea fuscitare super pastorem meum, & super uirum coherentem mihi. Quod est dicere, O mors conualece super filium meum, pastorem meum bonum, super uirum coherentem mihi, id est, in unitate personae coniunctum uerbo, quod consubstantiale mihi est. Ad hoc dictum, ac si framea quaereret dicens. Quomodo uel in quantum suscitabor super hunc pastorem tuum, ita protinus edicit. Percute pastorem, & dispergentur oves. Hinc ipse pastor dum percuteretur, ita locutus est. Omnes uos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis. Igitur dicentibus quid sunt plagae istae in medio manuum tuarum, congrue apponitur uox patris, dicens: Framea fuscitare super pastorem meum & super uirum coherentem mihi, percutite pastorem, & dispergentur oves gregis, ut sit sensus, Monumenta sunt paternae charitatis, signa sunt obedientiae meae, quia ille mihi proprio filio suo non pepercit, & ego factus sum obediens illi pro omnibus uobis usque ad mortem, mortem autem crucis. Sequitur. **Et conuertam manum meam ad paruulos, & erunt in omni terra partes duae, & disperdentur, & deficient, & tertia pars relinquetur in ea, & ducam tertiā partem per ignem, & ueram eos sicut uerit aurum, & probabo sicut probatur argentum.** Postquam percussus fuerit pastor, & pastore ipso uolente & dicente: Si ergo me quaeritis, sinite hos abire, disperse fuerint oves, conuertam autem manum meam ad paruulos, id est, reuelabo paruulis sacramentum percussiois, qua percussus est pastor. Erunt quidem in omni terra praeter paruulos partes duae, una pars sapientium, & una pars prudentium, id est, una pars Iudaeorum, & una pars gentium, in sua sapientia confidentium, in sua prudentia sibi placentium. Vnde & ipse percussus pastor siue pastoris percussio Iudaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitia erit. Duae (inquam) partes erunt, una sapientium & una prudentium eiusmodi, sed ego & a sapientibus & a prudentibus abscondam haec, & reuelabo paruulis, id est humilibus. Quid reuelabo eis? Nimirum pastorem percussum, id est, Christum lesum crucifixum esse dei uirtutem & dei sapientiam. Disperdentur prudentes Iudaei in omnes gentes, corpore & anima captiui, deficient sapientes Graeci, contradicendo siue persequendo fatigati, & tertia pars relinquetur in ea, pars Christiana, pars paruulorum ad quos (uti dixi) conuertam manum meam. Hinc est illa confessio eiusdem pastoris. Confiteor tibi domine pater caeli & terrae, quia abscondisti haec a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Equidem sapientes & prudentes iam dicti paruulos affligent, & ex eis flagellabunt, crucifigent & persequentur de ciuitate in ciuitate, nonnullos quoque ignibus exurent, sed haec omnia paruulis cooperabuntur in bonum. Etenim ego per haec quae patientur, ueram eos sicut uerit aurum, & probabo eos sicut probatur argentum. Secundum haec similitudinem argenti & auri, quod per ignem probatur, omnia haec illis in bonum cooperabuntur. Vnde apud Iob. 4. beatum Iob: Ecclesia paruulorum, siue unus aliquis eiusmodi paruulorum gaudet & dicit: Pleuro scio uiam meam, & probabit me quasi aurum, quod per ignem transit. Vestigia eius secutus est pes meus, uiam eius custodiuimus, & a mandatis eius non recessimus. **Ipsse uocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Bona populis meis, & ipse dicit dominus deus meus. Et ecce uenient dies domini mei, & diuentur spolia in medio tui.** Quis ipse uocabit nomen meum, nisi paruulus, siue populus paruulorum? Uocabit nomen meum, scilicet deum & patrem domini sui Iesu Christi, patrem misericordiae, & deum totius consolationis, nam hoc est nomen meum, & ego in hoc nomine exaudiam eum, & consolabor eum in omni tribulatione sua. Nonne magnus est quod dicam, populus meus es, & ipse dicet, dominus deus meus? Nam beata gens, cuius est dominus deus eius, populus quem elegit in hereditate sibi. Dicat ergo, populus meus es, dicam, ecce uenient dies domini, & diuentur spolia in medio tui, scilicet diuisiones gratiarum spiritus sancti, reuelationes mysteriorum regni dei, quae preciosa spolia utique sunt. Vnde Psalmista: **Lætabor ego super elatione uidere spolia.** Sequitur. **Et congregabo omnes gentes ad Hierusalem in praesentium, & capietur ciuitas, & uastabuntur domus, & mulieres uiolabuntur, & egredietur media pars ciuitatis in captiuitatem, & reliquum populi non auferetur ex uerbo. Et egredietur dominus, & preliabitur contra gentes illas, sicut preliatus est in die certaminis.** **Ubi dixit: & conuertam manum meam ad paruulos, & erunt in omni terra duae partes, &**

CA. XIII.

IN ZACHARI. PROP. CAP. XIII. Fō. CCXXXIII.

tertia pars relinquetur: hoc etiā locutus de duabus partibus, & disperdentur et deficient. Nūc
quō disperdant & deficient, ita manifeste dicit, sicut factū esse uidemus oculis nostris. Nam
aduersus Hierlm illā terrenā cōgregatæ sunt in præliū oēs gentes, scilicet Romani omniū
gentiū principes, & capta est ciuitas, & uastatæ sunt domus, & mulieres sine dubio uiolatæ
sunt, ut solet fieri pro libitu uictorū, & media pars ciuitatis, uidelicet, q̄ gladio sup̄suis, in ca
ptiuitatē egressa est. Et notandū, q̄ nō dixit media pars multitudinis, sed media pars ciuitatis,
quod longe minus fuit. Nā qui ceciderūt in ore gladii, q̄ fame perierūt intus cōclusi, mult
tione plures fuerūt, q̄ q̄ abducti sunt captiui, sed nō oēs fuerunt p̄plus ciuitatis. A totis em̄ re
gionibus, ut refert Iosephus, ad azymorū diem festū congregati fuerāt, & bello subito cir
cūfusi sunt. Et captiuorū quidē numerus, qui in toto bello cōprehensi sunt, nonagintaseptē
milia collectus est, occisōq̄ uero per omne tēpus obsidionis undecies centū milia. Multitudo
q̄ a totis regionibus conueniat ad diem festū intus cōclusa, sumptus nō habēs, quos nec
prouidit, nec obsidionē præuidit, citius tormēto famis interius uitā finiet miserabilē: p̄plus
aut ciuitatis diutius, quāuis in magna penuria durans, nō totus intus fame interibit, sed me
dia pars ad manus perueniet uictoris, & egredietur in captiuitatē. Quid de reliqua parte ci
uitatis uel populū? Nō, (inquit) auferetur ex urbe. Quare nō auferetur ex urbe? Quia uictor
nō erit necesse. Mortua namq̄ erit gladio, fame, igni, cū cætera aduentitia multitudine.
Hoc namq̄ modo disperdētur Iudei, qui erant pars una de partibus supradictis. Quomodo
deficiet pars alia, scilicet Paganū? Et egredietur (ait) dñs, & præliabitur contra gentes illas,
subauditur, in gladio oris sui, in fortitudine spūs sui, sicut præliatus est in die certaminis, id ē,
secundū similitudinē mysticā prælii, quo Aegyptios in mare merisit. In hoc egredietur il
lo nimirū egressū, quē Esaias præuidens: quia de Sion exhibit lex, & uerbū dñi de Hierusalē.
Factum est, & sicut Pharaō cū curribus & equitibus suis in mare submersus est, ita gentes il
læ, gentiumq̄ illarū principes, reges, cæsares, consules, præsides, sacerdotes templorum &
pontifices cū idolis suis, & omni ritu phanatico defecerunt & ad nihilū redacti sunt, & ecce
pars tertia superest, pars Christiana relicta est. Et stabunt pedes eius in die illa sup
montes oliuaz, qui est contra Hierusalē ad orientē, & scindetur mons oliuarū ex
media parte sui ad orientē & occidentē, prærupto grandi ualle. Et separabitur me
diū montis ad aquilonē & mediū eius ad orientē, & fugietis ad ualle montium corū
quonia cōiungitur uallis montiū usq̄ ad proximū, & fugietis sicut fugitis a facie
terremotus in diebus Sigrē regis Iuda, & ueniet dñs deus meus, oēsq̄ sancti cum
eo. Pedes dñi pedes speciosi, Apostoli sunt. Isti pedes (ait) stabunt super montē oliuarū,
id est, super fidē patriarcharū & prophetarū, & in scripturis commemorabunt, & secundū au
thoritātē loquentur scripturaz, quæ ex illo sunt. Et bene de illo monte dicit, qui est contra
Hierlm ad orientē, quia uidelicet sancta scriptura patriarcharū & prophetarū omnino est cō
tra illam terrenam Hierlm, & omnino intendit ad illum orientem, de quo longe superius in
hoc eodem propheta. Ecce em̄ (inquit dominus) ego adducam seruum meū orientem. Ita
est contra illam Hierusalem, ut interdum etiam uocet eā Sodomam siue Gomorrhā, ut
illic: Audite uerbū domini principes Sodomorū, percipe auribus legem dei mei populus
Gomorrhæ. Ita est ad orientē, id est, ita intendit in Christū, ut à nullo ipse cognosci, uel sen
sus eius possit inueniri, nisi ab illo qui legendo uel audiendo respicit ad Christū: Et scindēt
(ait) mons oliuaz ex media parte sui ad orientē & occidentē, prærupto grādi ualle. Mons oliuaz
scissus est ex media parte sui, quia cor patrū à filijs & cor filiorū à patribus eorum recessit.
Pars montis ad orientem, & pars ad occidentem, quia uidelicet cor patrum ad Christum &
fidei respicit lumen, & cor filiorum ad Antichristum spectans, occiduum patitur cæcitatē.
Rufus ait: Et separabitur medium ad aquilonem, et medium eius ad orientem. Quod sepa
ratur ad aquilonem, idē est quod dixerat: scindi ad occidentem, sed propterea repetijt, ut de
reliquis, quæ conuertentur, quando plenitudo gentium subintrauerit, inferret: et medium
eius ad orientem. Inter patres, quia iam dudum scissi sunt à filijs (ut iam dictum est) ad orien
tem, et filios illos, qui tandem credendo separabuntur ad orientem, ualde grande est præru
perum, grande interuallū, nimirum subintrantium grandem capiens gentiū multitudinem.
Hic sensus ueritas Apostolica consonat, cum dicit: Aliqui ex ramis fracti sunt, tu autē cū
oleaster

Media ps cis
uitatis abiit
i captiuitatē.

Ioseph. de bello
Iu. li. 7. ca. 25.

Esa. 2.

Pedes dñi, as
postoli sunt.

Supra. 3.

Esa. 7.

Mons oliuaz
rum scissus.

Roma. 11.

Ibidem.

In tenebris
suis amant.

2. Para. 26

Psal. 4

Act. 7.

Psal. 34.

Esa. 64.

1. Cor. 2.

2. Corin. 4

Aqua uiuæ.

Duplex resur-

rectio.

Ioh. 7

Mat. 19

Ibid. 24

Psal. 109

oleaster es, insertus es in illis, & socius pinguedinis oliuæ factus es. Et fugietis (ait) ad uallē montiū eorum, quoniā coniungetur uallis montiū usq; ad proximū. Hodie uidemus, quia fugiunt Iudæi altitudinem montium, ubi ueritatis lumen est, & retrudunt se in uallē quæ sub montibus est, tenebras suas amantes, faciē solis, quæ in montibus patet, odientes, uidere nō sustinentes, fugietis ait, qm̄ coniungetur uallis montiū usq; ad proximū, id est, qm̄ niam gentes uos supergredientes, locū uestrū supplebunt, & non erit uacū præruptum, at q; ita & anterior mons patrū, & posterior pars filioꝝ insertis gentibus in medium, fiet unus mons oliuæ, unus pplus sanctorū. Et uos interim quomō fugietis? Sicut fugistis (ait) a facie terræ motus in diebus Ozia regis Iuda, idem significatū est illo terræ motu, q; factus est in diebus Ozia regis Iuda, quo ille illicitū sibi sacerdotiū uendicare conatus est, in fronte percussus est lepra. Ergo uos o Iudæi leprosi estis, quia secundū hanc assimilationē pro cōscientia leprosa frontis, uos ad uallē fugitis. Iā amplius sacerdotiū uestrū nō erit. In domo separata habitabitis secundū similitudinem (ut iam dictū est) Ozia regis; & sacerdotium eorum est & erit, quos fugitis omnes frontes inclytæ & lucidæ, iuxta illud: Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Et ueniet (inquit) dominus deus meus, omnesq; sancti cum eo. Et erit in die illa, non erit lux, sed frigus & gelu, & erit dies vna quæ nota est dño deo, non dies neq; nox. Hic est finis cunctoꝝ. Sic ueniet (inquit) dñs deus meus, quē admodū uiderunt eū euntē in cœlū, & impijs fugientibus quidē, sed effugere non ualentib; omnes sancti uenient cū eo, non erubescētes, leprā in fronte non habentes, & iccirco apertione frontis cū lætitia cordis occurrentes, assistētes, circūsedentes. Et erit in die illa uobis o fugaces, istud quod dico eueniet, Non erit lux, sed frigus & gelu. Quomō autē tūc ef fugietis qui nunc fugitis, si non erit lux, sed frigus & gelu? Quale est fugere in gelu & frigore, & sine luce? Igitur fiet uobis, sicut & in psalmo spūs iusto iudicio cōcedens dicit: Fiat uia illorum tenebræ & lubricū, & angelus domini persequens eos. Ecōtra, sanctis lux æterna, dies indeficiens erit. Hoc est qd̄ cōtinuo dicit, Et erit dies una quæ nota est dño deo. Quis eim̄ alius illam diē nouit, nisi dñs deus? Oculis non uidit, auris nō audiuit, & in cor hominis non ascendit, qualē diem sanctis suis p̄parauerit. Et quid dico diem? Non dies (inquit) neq; nox erit. Quod est dicere: Cū dico diem, uulgariter nomen hoc examinat aliquis, sed secū dū sensum illius nō dies neq; nox erit, id est, nō ortus neq; occasus solis erit. Sed quid? Et tū tēpore uespere erit lux. Id est, post oia secula seculoz, quantacūq; nūerari uel exiitū mari possunt, lux erit, & lux expectabitur indeficiens. Et erit in die illa, erunt aque uiuæ de Hierusalē, medium earū ad mare orientale, & medium earū ad mare nouissimum. In estate & in hyeme erunt, & erit domin⁹ rex sup̄ oīm terrā. Credimus propter qd̄ et loqmur, qd̄ dies ista dies est resurrectionis, quā dicit proloquens & repetēs, & erit in die illa, & protenditur dies ista à custodia matutina dñicæ resurrectionis usq; in resurrectionē uniuersalem & ultra; Exibunt (ait) aquæ uiuæ de Hierlm̄. Qua de Hierlm̄? Nimirum Hierlm̄ cœlesti, Hierlm̄ ciuitate dei uiuentis, ubi est uisio beata trinitatis. Inde (inqt) aquæ uiuæ exibunt, aquæ (inquā) uiuæ, i. aquæ resurrectionis mortuorum. At illa uidelicet resurrectio mortuorū gemina est. Est resurrectio animarum, resurrectio prima, quæ est remissio peccatorum, est & resurrectio corporū, resurrectio secunda, qua procedent ad uocem filij dei, omnes qui in monumentis sunt. Bene ergo aquas uiuas diuisit mediū iniquiens earū ad mare orientale, qd̄ iā factū est, qd̄ est baptisma in remissionē peccatorū, & hæc est resurrectio animarum; & mediū earū ad mare nouissimū, quod in capite quidē, i. in Christo, iā factum est, sed in corpore. i. in nobis, in nouissimo die fiet, quod est regeneratio omnīū, iuxta illud: In regeneratione cū sederit filius hoīs & c. & hæc est resurrectio corporū, remuneratio tam animarum, q̄ corporum. Istæ aquæ uiuæ in estate (inquit) & in hyeme erūt, uidelicet, in estate, quæ nūc est, quādo operari & fugere licet, erūt in resurrectionē animarum, in hyeme autē, scilicet in nouissimo iudicio, quādo nec operari nec fugere licebit, erunt in resurrectionem corporū, in remunerationem sanctis tam animarum q̄ corporum. Et tunc erit domin⁹ id est, tunc apparebit, quod sit dominus & non alius rex super omnē terrā: completo qd̄ dixit illi pater dñs: sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos, scabellum pedū tuorum. Et in die illa erit domin⁹ vn⁹, & erit nomen eius vnū, Et reuertetur omnis terra.

usq; ad desertū de colle Remmon ad austrū Hierl'm, & exaltabitur & habitabit in loco suo, a porta Benjamin usq; ad locū portę prioris, usq; ad portā angulorū, & a turre Ananhel, usq; ad torcularia regis, & habitabunt in ea, & anathema non erit amplius, sed sedebit Hierusalē secūra. I. Erīt (inquit) in die illa dñs unus, ac si dicat: Nūc qdē sunt multi, q; dicant dñi, q; dicant dñi. Sed sicut in psalmo scriptū est: Perijt memoria eorū cū sonitu, & dñs in æternū pmanet, ita & hic dico, qā in die illa erit dñs unus, & explosis deorū, & dñorū nobis, erit & pmanebit unū & solū nomē eius. Et reuertet ois terra usq; ad desertū. Hęc litera ois ferē usq; ad finē uoluminis, talis est sine dubio ex industria spūs sancti, ut pueri allucere possit ad fauorē sui, totiusq; uoluminis prophetici, scilicet pplm Iudaicū sensu suu puerili, qui talia libenter audit, & sic intelligit quod Messias, quādo in Hierusalē aurea atq; gemmata sederit, regnaturus, cuncta auferet idola, nec erit diuinitatis cultura diuersa, sed erit dñs unus, & reuertetur ois terra usq; ad desertū. i. ad antiquū statū, & quod secundū locorū hęc uocabula, Hierl'm ædificanda sit, de colle Remmon ad austrū &c. Sciens quippe quales & quantas in hoc uolumine cōgesserit margaritas, claudendā thecā, signandūq; utilitē arbitratu est sacculū, ne porci maligni non solū conculcarent eas, uerū etiā cōuerit, prophetā ipsum eliderent, qd sine dubio factū fuisse, ita, ut nec scripturę ipsę ad nos peruenirent. Nihil utilius dicere possumus, q̄ intentionē istam sciendā esse in his & in cæteris quę postmodū sequuntur, quę huiusmodi sunt: & oēs qui reliqui fuerint de uniuersis gentibus quę uenerunt cōtra Hierl'm, ascendent ab anno in annū, ut adorent regem dominū exercitū, & celebrent festiuitatē tabernaculorū, &c. Veruntamen ista seductio talis pueri nō fallit, sed sensum cōtinent ueritatis, quē cognoscere deceat uirū, qui euacuauit ea quę sunt paruili. Nā omnis terra, id est, omnis ecclesia, omnis ordo ecclesiasticus, qui nūc locis diuersis, & linguis dissonis disparatur. Omnis (inquā) usq; ad desertū, id est, usq; ad eos q; in ecclesia magis cōtēptibiles sunt, minusq; spiritualiū uident habere donorū, reuertet de colle Remmon, quod interpretatur excelsum, ad austrum Hierl'm, id est, de altitudine fidei, & propter ipsam fidē pueniet ad plenā supnæ uisionis claritatē, ut sit una ciuitas oim, & sicut iā dictū ē, unus dñs omniū, & exaltabitur, & habitabit in loco suo, id est, in regno sibi ab origine mundi præparato, a porta Benjamin, usq; ad locū portę prioris, quod idem esse uidetur, ac si dictū sine mundi usq; ad originē mundi. Nā porta Benjamin, quod interpretatur filius dextere, recte intelligitur illa uocatio, qua dicitur his q; a dextris erunt. Venite benedicti patris mei, percipite regnū, quod uobis paratū est a constitutione mundi, & porta prior ipsa cōstitutionis mundi, scilicet benedictio, qua creatis hominibus primis, crescite (ait) & multiplicamini. Nā extunc usq; ad iā dictā uocationē, qua uocabuntur a dextris constituti, colliguntur omnes, quorū de reuersione hic sermo est. Exaltabitur etiā usq; ad portā angulorū, id est, usq; ad effectū promissionis, & spei patriarcharū, ad quos post maledictionem, quę subintrouit per peccatū, factū est promissionis uerbū de semine benedictionis, quę propalabitur in illa porta Benjamin, dicendos: Venite benedicti. Exaltabitur etiam, et habitabit a turre Ananhel usq; ad torcularia regis. Ananhel interpretat gratissimus dei. Et quis est gratissimus dei, ut filius dilectus deo patri? Et quis rex, nisi ille idē gratissimus dei? Porrò turris huius gratissimi, turris ædificata cū propugnaculis, ex qua mille clypei pendent, ois armatura fortū, sancta scriptura est. Torcularia uero regis eiuldē, passiones eius fuerūt. Exaltabit ergo (ait) et habitabit Hierl'm a turre Ananhel, usq; ad torcularia regis, id est, gloriabitur tam in his qui sanctarū uirtute scripturarū instructi & armati, destruere potuerunt omnem ferocitatem extollentē se aduersus sciētiam dei, q̄ in illis, qui proficientes usq; ad illam dilectionem qua maiorem nemo habet, ut animā suam ponat quis pro amicis suis, non subterfugerūt tradere corpora sua propter fidem Christi. Et habitabunt (inquit) in ea, & anathema non erit amplius, sed sedebit Hierl'm secūra. Hoc est quod & in Apocalypsi legimus. Ecce tabernaculū dei cū hoibus & habitabit cū eis, & ipsi pplus eius erūt, & ipse dñs cū eis erit eorum deus. Et absterget deus omnē lachrymam ab oculis eorū, & mors ultra nō erit, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit ultra, quę prima abierūt. Hęc oia hic anathematis uocabulo cōprehēdit, dicēdo: & anathema non erit amplius. **Et hec erit plaga qua percutiet dñs oēs gentes, quę pugnaverunt aduersus Hierusalē. Tabetet caro uniuersiusque stantis**

Psal. 9

Sensus pueri
lis Iudeorum
de Messia.

Cur mysteria
textit ppheta
Mat. 7.

Sensus mysti
cus.

Porta Benta
min.
Mat. 25
Gene. 1.

Porta angu
lorum.

Ananhel.

Cant. 4.

z. Cor. 10.
Iohan. 15.

Apo. 21.

stantis super pedes suos, & oculi eius tabescent in foraminibus suis & lingua eorum
 tabescent in ore suo. Nunquid hæc erit tota plaga? Nunquid nõ in presenti quoque seculo nõ
 nulli persecutores, qui afflixerunt ecclesiã dñi, talia receperunt? Legamus ecclesiasticas histor
 rias, quid Valerianus, quid Decius, quid Diocletianus, quid Maximianus, quid fauissimus Ma
 ximinus, & apostata Iulianus passi sunt, & tunc rebus probabimus, etiã iuxta literã prophe
 tiaẽ ueritatẽ esse cõpletã, quod putruerunt carnes eorum, & oculi cõtabuerunt & lingua in pe
 dorẽ faniẽq; dissoluta sit. Nunquid oblitus est id quod omnibus notũ est, quod cruciabantur igne
 & sulphure, in cõspectu angelorum sanctorum, & ante conspectũ agni, & fumus tormentorum
 eorum ascendet in secula seculorum, uel sicut ipsemet ore suo loquitur, dñs: Ibunt in supplicium
 æternum, ibunt in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Ergo secundum
 tropum, qui dicitur τὰ πύρα, id est, humilitas magnæ rei, non id assequente sermone
 quod intendit, hic locutus est, non tam statum rei magnæ dicitis in firmans, quam magnitudi
 dinem eius quẽ uerbis nõ posse consequi, significans. In die illa erit tumultus domi
 ni magnus in eis, & apprehendet uir manum proximi sui, & conferetur manus
 eius super manum proximi sui. Sed & Judas pugnabit aduersus Hierusalem, &
 congregabuntur diuitie omnium gentium in circuitu, aurũ, & argentum, & uestes
 multæ satis, & sic erit ruina equi, & muli, & cameli, & asini, & omnium iumentorum, quę
 fuerunt in castris illis, sicut ruina hec. Et omnes qui reliqui fuerint de uniuersis
 gentibus, quę uenerint contra Hierusalem, ascendent ab anno in annum, ut ad
 rent regẽ dominum exercituum, & celebrent festiuitatẽ tabernaculorum. Et erit qui
 non ascenderit de filiis terre in Hierusalẽ, ut adorent regẽ dominum exercituum,
 non erit super eos imber. Quod si & familia Aegypti non ascenderit, & non uenerit,
 nec super eos erit. Sed erit ruina, qua percutiet dominus omnes gentes, quę
 non ascenderunt ad celebrandã festiuitatẽ tabernaculorum. Hoc erit peccatũ Aegy
 pti, & hoc peccatum omnium gentium, quę non ascenderint ad celebrandã festiuita
 tatem tabernaculorum. In die illa erit, quod super frenum est equi, sanctum domino,
 & erunt lebetes in domo domini, quasi phiale coram altare, & omnis lebes in Hie
 rusalem, & in aula sanctificatus domino exercituum. Et uenient omnes immolan
 tes, & sument ex eis, & coquent in eis, & non erit ultra mercator in domo domini ex
 ercitus in die illo. Ultima hæc recapitulatio breuis quo tendat, iam ante dictum est.

Apoca. 14

Mat. 25
 Tapinosis.

Dani. 12.

Esa. 8

Esa. 65.

umultus dñi.
 Psalm. 79.

A. & z

Ad claudendũ tendit, & ad ligandũ totius prophetiæ sacramentũ, ut nõ intelligeretur usq;
 ad tẽpus statutũ, sicut & Danieli p̄cipiebatur: Tu autẽ Daniel claudẽ sermões, & signa librũ
 usq; ad tẽpus statutũ, pertransibũr plurimi, & multiplex erit scientia, & sicut Esaia diceba
 tur. Liga testimoniũ, signa legẽ in discipulis meis. Et tota quidẽ prophetia clausa est, nec ni
 si in ipso Christo reuelatur, sed capitulũ hoc etiã clausurã ligamentũ est, nec tamẽ suspicari
 posset paruulus inuidus, id est, Iudaicus pplus, quod in prophetis aliquid boni gẽtibus det
 cerneretur, aut quod carnalibus cæremonijs finis esset aliquãdo ponẽdus. Fuenit illis quon
 dã permissus carnalis et puerilis sensus, nũc autẽ in Christo euacuatus, inexcusabilis est error
 ita ut de isto ueraciter dicas, puer centũ annorũ maledictus erit, siue morietur. Nã quã dicitur
 In die illa erit tumultus dñi magnus, & apprehendet uir manũ proximi sui, & cõseret manũ
 eius sup manũ proximi sui, sed & Iudas pugnabit aduersus Hierusalẽ, & cõgregabunt
 omniũ gentiũ diuitiæ in circuitu, aurũ, & argentũ, & uestes multæ satis: iã factũ est, nõ quom
 modo illi sperauerunt & sperãt, auariciã insatiabilẽ spirantes, aureamq; & gemmatã in uery
 ris Hierusalẽ expectantes, sed quõ spũ sanctũ fecisse decet, cuius ois ciuitas nõ terrena, sed
 celestis est, cuius ois pugna nõ contra hoies, sed cõtra hominũ uitiã est. Tumultus ergo do
 mini magnus ille est, de quo Psalmista: Cõmouisti (inquit) dñe terrã, & conturbasti eã, scilicet
 licet per p̄dicatores tuos, nos terrenos cõmouens ad p̄nitentiã: Et apprehendit uir manũ
 proximi sui, & cõserta est manus eius super manũ proximi sui, scilicet taliter, ut dicerent sa
 lubriter contriti, tã Gentiles q̄ Iudæi, imò plures Gentiles q̄ Iudæi: quod faciemus uiri fratres
 & responderetur eis: p̄nitentiã agite, & baptizetur unusquisq; uestũ in nomine dñi Iesu
 Christi. Non solũ in hoc tumultus fuit, in quo bonũ erat tumultuari, & ad p̄nitentiã con
 turbari, & quasi manibus consertis querere & dare consiliũ salutis, sed et in hoc quod la
 das, id est

IN ZACHAR. PROPHE. CA. XIII Fo. CXXXV

das. i. Iudæus siue Iudæi^o ppls. nō qdē solus sed prim^o pugnavit aduersus Hierl^m. aduersus
 eūzēlicā fidē & ecclesiā in celis cōuersari, & ad uisionē pacis puenire cupiētē. Nō in q̄ sol^o
 sed primus pugnavit Iudæus: deinde etiā paganus. Sed quō puenit: Cōgregatē sunt diuitie
 omniū in circuitu, aurū & argentū & uestes multæ satis. Aurū & argentū & uestes multas
 satis habebat Iudæus. f. adoptionē filiorū, & gloriā & testamenta, & legislationē & osequiū,
 & promissā. Itē aurū ingenij, argentū nitidi eloquij, artiū studiorūq; utiliū uestes multas pa-
 ganus habebat. Omnes istæ diuitiæ ad Hierl^m. i. ad Chri ecclesiā cōgregatæ sunt. Præterea
 materiale aurū & materiale argentū & uestes manufactæ oim gentiū, iure ad istā Hierl^m cō-
 gregatæ sunt: quia mortuis regibus uel principibus impijs, successerūt reges uel p̄cipes pijs
 quos ista Hierusalē, qm̄ sua spūalia seminauit, eoz carnalia nō indigne messuit. Illi q pugna-
 uerūt aduersus eā ubi sunt: Perijt memoria eoz cū sonitu. Quæ cura de illis? Sic in q̄t erit ru-
 ina equi & muli, & cameli & asini, & oim iumentoz, q fuerūt in castris illis sicut ruina hæc.
 Ac si dicat: Nō magis curat deus de ruina illoz q̄ de ruina equoz & muloz, qbus sedentes
 & equitates aduersus Hierl^m pugnauerūt, siue de ruina cameloz & asinoz, oimq; iumētōz
 quæ illoz cibaria post illos circūtulerūt. Et recte: Nā in uita sua cōparati sunt iumētis insipi-
 entibus, & si les facti sunt illis. Quō & illud iam factū est uel fit, qd̄ dicit: Et oēs q reliqui fue-
 rint de uniuersis gētibz quæ uenerint cōtra Hierl^m, ascēdēt ab anno in annū, ut adorēt re-
 gem dñm exercitū, & celebrēt festiuitatē tabernaculoz. Leuemus oculos nostros per uniu-
 uersum orbē terraz, & nūceremus si possumus tabernacula dñi uirtutū, i. ecclesias siue Basili-
 cas martyz sanctozq; oim. Nōne cōsecratōes earū recolētes ab anno in annū celebramus fe-
 stiuitatē tabernaculoz, gratias agentes dño propter nostrū de Aegypto huius seculi exitū?
 Egredius quōdā Irahelis de Aegypto per uastā & terribilē ac latā solitudinē, in qua nō erat
 domus, uilla, oppidū, specus, faciebāt sibi tabernacula atq; tentoria, quæ nunc à similitudine
 paruulæ auis Papiliones uocant. Iustumq; est, ut in mense septimo, in quintadecima die mē-
 sis fieret tabernaculoz solennitas, ut beneficioz dei om̄i tpe recordarent, cum cœpissent ha-
 bitare in urbibus. Nos qñ & quō exierimus, quali de Aegypto, qbus de tenebris exierimus
 nō incognitū habemus, & illū exitū in cōsecratōibus ecclesiaz myticiis sacramētis significa-
 tū, ab anno in annū celebramus ascēdētes in Hierusalē. i. mente contēplantes illā beatā pa-
 triā & ciuitatē cœlestē, cuius in istis tabernaculis exiguā quidē, sed sanctā & cōsolatoriā te-
 nemus imaginē. Et erit in q̄t q nō ascenderit de filijs terris in Hierusalē, ut adoret regē dñm
 exercitū, nō erit sup eos imber. Imber cœlestis doctrina, scia dei est. Hinc est illud: Crescat
 ut pluuia doctrina mea, fluat ut ros eloquiū meū. Quasi imber sup herbā, & quasi stillæ sup
 gramina. Magna igitur pœna, magnū detrimentū is q non ascēdūt ad festiuitatē h̄mōi ta-
 bernaculoz, quia nō est sup eos imber, quia uerbū dñi nō audiūt. Nec semel hanc pœnā de-
 p̄p̄isse cōtentus, denuo ac tertio repetit hoc ipsum. Qd̄ si & familia Aegypti nō ascende-
 rit, & nō uenerit, nec sup eos erit, subauditur imber, sed erit ruina qua pcutiet dñs oēs gētes
 q nō ascēderint ad celebrādā festiuitatē tabernaculoz. Hæc scda repetitio, plus habet q̄ pri-
 ma dicitio. Nam ibi tantū dixit: Non erit sup eos imber, hic autē cū dixisset: Nec sup eos erit,
 primus addidit, sed erit ruina qua pcutiet dñs om̄es gentes. Et est sensus: Inter paganos alie-
 nos à uerbo dei reputabunt hæretici, qui in Hierusalē. i. in catholicā ecclesiā nolunt ascē-
 dere, ut audiāt uerbum dei secundū regulā fidei, quos hic intelligimus per familiā Aegypti.
 Quam ob causam: Videlicet quia templum aliqñ fuit in terra Aegypti factū ad similitudinē
 templi quod erat in Hierosolymis, quod fecit Pontifex Onias, putans se implere uaticini-
 ſiū Esaiæ dicētis: Et erit altare domini in medio terræ Aegypti. Temporibus Machabæoz
 rō fecit Onias illud templū, & cū eo infinita examina Iudæoz in Aegypto cōfederūt. Ad il-
 los est illa scriptura secūdi libri Machabæoz: Fratribz q sunt per Aegyptū Iudæis salutē,
 dicunt fratres q sunt Hierosolymis Iudæi, & q in regione Iudæa, & pacē bonā, hoc maxime
 intendens solum esse legitimū templū qd̄ erat in Hierosolymis, & illud esset cōtra legem qd̄
 habebant in terra Aegypti. Quāmdiu stetit uel stare debuit templū illud in Hierosolymis
 tam diu, q recesserunt ab illo, templū aliud tenentes in terra Aegypti, recte dicti sunt familia
 Aegypti, & nihilominus secundum similitudinē illoz hæretici qui se sciderunt ab ecclesia
 catholica, recte dicuntur familia Aegypti, & reputantur inter gentes, dicendo: nec sup eos
 erit im-

Hier^m eccle-
sia Christi

Rom. 9

1. Corin. 9
Psal. 9

Psal. 48

Festiuitas ta-
bernaculoz
apud Christi-
anos.

Leuit. 23
Deut. 16

Imber doctri-
na cœlestis
Deut. 32

Hæretici ins-
ter paganos
reputabuntur
Videlosephū
de antiqui. li.
13. cap. 4.
Esai. 19
2. Mach. 1

Hæretici dis-
cuntur fami-
lia Aegypti

erit imber, sed ruina qua percutiet dñs omnes gentes: Tertia repetitione amplius adhuc facit dicendo sic: Hoc erit peccatum Aegypti, & hoc peccatum omnium gentium, quæ nō ascen- derint ad celebrandā festiuitatē tabernaculoꝝ. Hoc em̄ est dicere: Ignorantiā dei habentes, ex eo quod non erit super eos imber, erunt inexcusabiles. Quare nō erit super eos imber: Ni- miꝫ quia non ascendent ad celebrandā festiuitatē tabernaculoꝝ. i. idcirco nō habebunt scie- tiam dei: quia non acquiescent ire, ubi prædicatur dei uerbum. Ergo inexcusabiles erunt, p- pter hoc peccatum suū, non quia nō intellexerunt: sed quia intelligere noluerunt. Conuinc- centur noluisse intelligere, per hoc quod noluerunt illuc ascendere, quod noluerunt festiui- tatem sanctam celebrare, quæ festiuitas est scripturas sc̄as libet̄ legere uel audire, & p̄ amo- re illarū à seruilibus seculi operibus aliquando uacare. Igitur super quem non erit imber non excusabitur, sed qui ignorat ignorabitur. ¶ In die illa erit quod super frenum est equi sancti dño. Vbi celebranda est eiusmodi festiuitas tabernaculoꝝ, oportet celebratores & festiuos illos siue tabernaculoꝝ ædituos habere uictum & uestitū. Vnde habebunt: Non ferunt ne- que metunt, sed semper in festiuitate occupati sunt, ad eruditionem & meditationem sanctarū scripturarū dispositi sunt. Ad hæc (inquam) satis habebunt: Inquirentes autem domini non minuentur omni bono. Vnde hoc: Quod super frenum est equi, sanctum erit domino. Hoc est dicere: Diues fidelis, quod sibi superabundat offeret domino. Equi frenum significat omne necessarium. Quid enim inter cuncta equi ephippia, id est, stramenta magis uel tam necessa- rium q̄ frenum? Ergo quod super frenum est equi, sanctum erit domino id est, quod super ne- cessitatem abundabit sibi, diues fidelis offeret dño. Non frenum, sed quod super frenum est equi, id est, non illud quo carere non potest uir fidelis: sed quod sibi superabundat, docebitur offerre domino. Hinc Apostolus: Si enim uoluntas prompta est: sc̄m id quod habet ac- cepta est, non secundum quod non habet. Non enim ut alijs sit remissio: uobis autem tribu- latio: sed ex æqualitate in hoc præsentī tempore uestra abundantia illorū in opiam suppleat, ut & illorū abundantia uestræ sit inopiæ supplementum, ut fiat æqualitas. Itaq; quoniam fre- num equi sui dare non poterit, sine tribulatione sua, cōtenus erit dominus illo tantillo quod super frenum est, ut sibi sanctificetur, id est, quoniam durū erit homini expoliari se rebus ne- cessarijs, tantum ea quæ superabundant quæret, ut sibi offerantur, & hæc proficient prædis- tam festiuitatē tabernaculoꝝ celebrantibus. i. religiosam & spirituales uitam ducentibus.

Quod super frenum est equi sanctum erit domino

Pal. 33

2. Cor. 2

Erunt lebetes, quasi Phialæ.

¶ Erunt (ait) lebetes in domo domini, quasi phialæ coram altari. Quicquid super frenum est equi (sicut iam dictum est) id est, omnis superabundantia, quæ sanctificat uel offertur dño, à diuitibus huius seculi, recte lebetum nomine significatur, quia uidelicet in lebete carnes co- quuntur & carnalia sunt, quæcunq; domino ab huiusmodi offeruntur. Porro per phialas quibus non carnes coquunt, sed uinum funditur, spiritualia significatur. Igitur erunt, inquit, le- betes in domo domini, quasi phialæ coram altari. i. carnalia quæcunq; offeruntur Domino in usum seruentium sibi, sic erunt sacra, ut uasa altaris, siue quæcunq; res spiritualis ministris rj, ita ut æque de carnalibus sicut de spiritualibus ecclesiæ rebus quicq; defraudare siue depra- uare sacrilegium sit. Hoc itidem magis ac magis confirmat, dicendo sic: Et erit omnis lebes in Hierusalem, & in Iuda sanctificatus domino exercituum. Quod est dicere: Omne quod car- nale oblatum erit dño exercituum in Hierusalem & in Iuda, i. in illis qui spirituales uitā du- cent, ira erit sanctificatum ut non dicat quisq; aliquid suum esse, sed sint omnia cōmunia. Vnde de adhuc subditur: Et uenient omnes immolantes, & sument ex eis, & coquent in eis. Quod est dicere: Et uenient omnes seculo renuntiantes, & semetipsos dño offerentes, & sument ex eis quæ oblata sunt domino à diuitibus, quibus (ut iam dictum est) superabundauit, & in ui- ctu & in uestitu utentur eis, diuidenturq; singulis prout opus erit. Et non erit ultra mercator in domo domini exercituum in die illo. Nomine mercatoris grauiter denotandum se esse no-

Actu. 4

Mercator in domo domini

Actu. 5

uerit à spiritu sancto, quisquis in domo domini, i. in proposito spirituali proprium quid possi- dere præsumperit, & delectari huic uitio nequissimo. Non erit, id est, esse non debet ultra talis mercator in domo domini exercituum, ne forte pœnam quam Ananias & Sapphira in corpore pertulerunt, ipse in anima patiatur.

¶ Commentariorum in Zachariam libri quarti, Finis.

Prologus